С Т А Н О В И Щ Е

от доц. дюн Георги Иванов Митов

за дисертационния труд на Станислава Иванова Начева, задочен докторант в секция „Наказателноправни науки“ в Института за държавата и правото при Българската академия на науките

на тема „Презумпцията за невиновност в наказателния процес”

за присъждане на научната степен „Доктор”

в област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление: 3.6. Право
научна специалност: Наказателнопроцесуално право

Уважаеми членове на научното жури,

Със заповед № РД-09-74/27.07.2017 г. на и. д. Директор на Института за държавата и правото при БАН съм назначен за член на научното жури, като на първото заседание на Научното жури ми е възложено да изготвя становище за дисертационния труд.

От приложените материали може да се направи извод, че са спазени всички изисквания относно хода на процедурата и оформянето на дисертационния труд. Авторефератът е написан съгласно изискванията и коректно представя работата на дисертанта.

Дисертацията е в обем от 186 страници и включва съдържание, списък на използваната литература, азбучен указател на цитираните решения на Европейския съд по правата на човека, азбучен указател на използваните съкращения, азбучен указател на цитираните международни актове и закони. Трудът е добре структуриран в увод, три глави и заключение. Направени са 218 бележките под линия. Библиографската справка съдържа 190 публикации на кирилица и латиница (английски и френски език).

Презумпцията за невиновност е класически институт в наказателния процес с изключително важно значение не само за правата на обвиняемия, но и за цялостната организация на наказателното производство, а и извън него. Авторът прави нов прочит на същността, ролята и проявленията на презумпцията за невиновност, пречупен през богатата практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) и засилената в последните години европейска регулация за защита на правата на обвиняемия. Трудът е особено актуален с оглед на новата Директива (ЕС) 2016/343 от 9 март 2016 г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, чийто анализ и коментар заемат значително място в изследването. Редом с това, като приносен момент може да се посочи и обособяването на темата в самостоятелен труд, какъвто липсва в процесуалната ни книжнина, който в цялост разглежда възникването и историческото развитие на института, обобщава многото виждания за същността и правната природа на презумпцията за невиновност в българската и чужда правна литература и отражението ѝ върху другите институти в наказателния процес.

Методологичният инструментариум в изследването е богат и включва умело използване на различни методи – правно-догматичен, исторически, сравнителноправен, системен и структурно-функционален метод и други, които позволяват да се навлезе в дълбочина в разглежданата проблематика.

Интерес за читателя представлява историческото проследяване на развитието на презумпцията от древността до днес – от първите наченки на проявление в римското право до формирането и обособяването ѝ като самостоятелен институт в по-ново време (глава първа). В ретроспекцията особено място заема Декларацията за правата на човека и гражданина от 1789 г., в която за първи път е формулирана в съвременния си вид презумпцията за невиновност, по-късно закрепена и в Конституцията на Франция от 1791 г. С

познавателно значение е разглеждането на историческото развитие на правната уредба на презумпцията в българското законодателство, отразяването и анализа й в съдебна практика, като и научните възгледи в процесуалната доктрина. Полезно е синтезираното обобщение за историческо развитие на презумпцията за невиновност в международен план и в правото на Европейския съюз, главно във Всеобщата декларация за правата на човека, приета от Общото събрание на ООН, в Международния пакт за граждански и политически права, приет от Общото събрание на ООН, в Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ) и в Директива (ЕС) 2016/343 от 9 март 2016 г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство.

Като приносен момент може да бъде определена глава втора, посветена на теоретичното осветляване на същността и правната природа на презумпцията за невиновност. Авторът, на основата на общотеоретичните постановки в Общата теория на правото, в дискусионен и дебатичен стил разглежда основни теоретични постановки за същността й като презумпция, фикция или нещо друго в българската и чужда литература. В труда са формулирани допълнителни оригинални авторови аргументи в подкрепа на общоприетото в българската доктрина становище, че презумпцията за невиновност не е нито презумпция, нито фикция, а обективно правно положение, което съпътства фигурата на обвиняемия в целия наказателен процес. Оригинално е обоснованото виждане на дисертанта, че презумпцията за невиновност едновременно е основен принцип на наказателния процес, основна гаранция на правото на защита и елемент от правото на справедлив процес, закрепено в ЕКПЧ. Независимо дали ще бъде споделен от доктрината този извод, той е основа за размисъл за същността на принципите в правото и в частност принципите на наказателния процес.

В третата глава авторът разглежда правни последици на презумпцията за невиновност в шест насоки. Трудно може да бъде споделена тезата, че посочените области и институти са правни последици на презумпцията. Тя се отнася до всички участници в производството и те са длъжни да се съобразяват с това обективно правно положение. Презумпцията за невиновност дава отражение върху организацията на наказателния процес и върху същността и действието на някои други институти, както и създава задължение на субектите да третират обвиняемия като невинен. Затова по-логично е разглежданите аспекти да са проявление на действието на презумпцията, отколкото нейни правни последици. Именно поради нейното действие тежестта на доказване не се носи от обвиняемия, а от субектите на обвинението (чл. 103 НПК).

На основата на анализа на регламентирането на правилото *in dubio pro reo* в различните законодателства и в Директива (ЕС) 2016/343, както и в практиката на ЕСПЧ (§ 2 на глава трета) дисертантът прави обоснования извод за същността му, което съответства и на утвърденото в нашата процесуална теория и съдебна практика становище. Отново чрез коментар на много практика на ЕСПЧ и схващания в чуждата правна литература се показва действието на презумпцията върху правото на обвиняемия да запази мълчание и да не се самоуличава (§ 3), връзката му със самопризнанието (§ 4) и значението й при определянето на мерките за процесуална принуда (§ 6). Интересен ракурс на действието на презумпцията е действието върху свободата на словото (§ 5), които според дисертанта са в перманентен конфликт. Презумпцията за невиновност ограничава свободата на медиите и изявленията на съответните длъжностни лица и органи с оглед на по-ефективната защита на правата и законните интереси на обвинения гражданин. Може да се посочи като приносен момент е и опита на автора, на основата на решения на ЕСПЧ, да формулира критерии за намиране на баланса между тях.

Общият извод в дисертацията, че българският НПК и съдебна практика по приложението му съответстват на изискванията на европейския модел на наказателно правораздаване, в частта му относно презумпцията за невиновност, установен в ЕКПЧ, практиката на ЕСПЧ и правото на ЕС, в частност Директива (ЕС) 2016/343, може да бъде споделен напълно.

Дисертационният труд показва по убедителен начин задълбочено познаване от дисертанта на българската и чужда (особено френската) процесуална теорията и съдебната практика на ЕСПЧ (анализирани са 94 решения), на КС и ВКС на Република България.

Работата е четивна, правилно структурирана и това я прави лесна за ползване. Написана е на точен юридически език. Поддържаните становища са обосновани и изразяват авторовата позиция. Коректно са цитирани библиографските източници.

Заключение

Въз основа на изложеното считам, че представеният дисертационен труд отговаря на всички изисквания, посочени в чл. 6, ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България, поради което на основание чл. 10, ал. 1 от същия закон давам положително заключение и убедено предлагам на почитаемото научно жури да вземе решение за присъждането на Станислава Иванова Начева на образователната и научна степен „доктор”.

София
28.08.2017 г.

Изготвил становището:
доц. дюн Георги Митов